

Informačné centrum mladých
Banská Štiavnica

„Nová forma ďalšieho vzdelávania študentov a absolventov SOŠ a SOU –
pilotný projekt“

ŠPERKY

Múzeum vo Svätom Antone

21. – 27. 08. 2006

Manažér projektu:

J. Knopová / Mgr. E. J. Lopušníková

Garant vzdelávania:

PhDr. B. Bachratý, CSc.

Koordinátor vzdelávania:

Ing. K. Šmondrk

Odborné vedenie:

E. B. Linhartová

„Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou“

K projektu

Starosti, ktoré majú mladí ľudia so získaním zamestnania, patria k najzávažnejším problémom vývoja na trhu práce. Absolventi škôl a mladí ľudia s ešte nedokončenou prípravou na povolanie (študenti) sú skupinami občanov ohrozených na trhu práce najmä preto, že nemajú skúsenosti s hľadaním práce, chýba im odborná prax a pracovné návyky, alebo sú obmedzovaní negatívnym vnímaním zamestnávateľov pre ich nedostatočnú, resp. žiadnu prax. Vyznačujú sa neschopnosťou aktívne komunikovať, riešiť problémy, nedostatkom flexibility, samostatnosti, zodpovednosti, ovládania cudzích jazykov, ovládania informačných technológií a schopnosti orientovať sa a presadiť sa na trhu práce. Z tohto dôvodu sme si za cieľovú skupinu nášho projektu zvolili práve **študentov a absolventov** stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť so zameraním na umelecké remeslá (špecifikum zvoleného regiónu realizácie projektu). Projekt sme postavili ako pilotný, do jeho realizácie je zapojených **32 osôb ako priami príjemcovia** (účastníci vzdelávania) **z 6-tich škôl**. Množstvo nepriamych príjemcov sa bude pohybovať v závislosti od výsledkov a dopadu projektu. V prípade pozitívnych výsledkov a dopadov môže byť nová forma vzdelávania zavedená do bežnej praxe s rozšírením aj na ďalšie typy škôl v ostatných regiónoch Slovenska, môžu byť podľa nej upravované učebné osnovy, môže sa stať bežným doplnkom formálneho vzdelávania na jednotlivých typoch škôl. Pre udržanie stanovenej kvality vzdelávania, ktorá bude spájať potreby odborného vzdelávania s aktuálnymi požiadavkami trhu práce bude nevyhnutné zriadiť oblastné centrá, ktoré budú pravidelne mapovať situáciu na trhu práce – prognózy vývoja trhu práce, spolupráca s rôznymi profesijnými zväzmi, komorami zamestnávateľov, ... (V našom pilotnom projekte orientujeme aktivity pre cieľovú skupinu podľa skúseností zamestnancov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, momentálnej situácie na trhu práce a skúseností príslušných školských zariadení. V prípade pozitívnych výsledkov a dopadu projektu musí byť trh práce neustále monitorovaný – pre udržanie kvality testovanej a následne zavedenej novej formy vzdelávania.)

Nová forma vzdelávania je v tomto pilotnom projekte, ako bolo uvedené už vyššie, prepojená s požiadavkami trhu práce a s charakterom regiónu. Navrhovaná forma vzdelávania má byť aktívnym doplnkom formálneho vzdelávania na uvedených typoch škôl. Pružne reaguje na požiadavky trhu práce – čomu je prispôsobená aj po obsahovej a metodologickej stránke. Vytvára priestor pre neformálne vzdelávanie, nadobúdanie zručností cez množstvo názorových situácií, vzdelávanie založené na motivácii (tréningy...) a komunikatívnej výchove reflektujúcej aktuálne požiadavky trhu práce. Získané poznatky budú následne overované a aplikované cieľovou skupinou v praxi (prax v podnikoch, u živnostníkov, resp. na školách (nad rámec učebných osnov) a následné overovanie získaných vedomostí a zručností v reáli (vytvorenie remeselnej zóny vo Svätom Antone spojenej s prieskumom trhu, výrobou výrobkov priamo na mieste, ponukou a predajom turistom, nadväzovaním obchodných kontaktov). Celú realizáciu projektu môžeme teda rozdeliť do troch nosných fáz:

1. Teoretická časť – vypracovanie a odskúšanie novej metodiky s nasledovným tematickým zameraním:

Socio-komunikačné zručnosti – u mladých ľudí sa dnes pomerne často stretávame s novým fenoménom - neschopnosťou aktívne komunikovať, aktívne počúvať, riešiť problémy, s nedostatkom asertívneho správania, nedostatkom flexibility, samostatnosti, zodpovednosti, často podliehajú stresu. Modul bude orientovaný získanie základných socio-komunikačných zručností.

Ako začať podnikáť - prieskum trhu, hodnotenie konkurencie, stanovenie správnej ceny, plánovanie propagácie a reklamy, marketingová stratégia, techniky predaja, tvorba podnikateľského plánu, získavanie financií, efektívny predaj, vedenie účtovníctva, právne aspekty, práca s počítačom a internetom, vypracovanie katalógu produktov pomocou počítača, daňové zaťaženie... – s dôrazom na riešenie fiktívnych prípadov, rolové hry, simulačné cvičenia.

Orientujem sa, pracujem – zameranie na orientáciu na domácom a zahraničnom trhu práce.

Jazykové vzdelávanie – zamerané na možnosti orientácie na zahraničnom trhu práce. Tomu prispôsobená lexika, komunikačné cvičenia, konverzácia, zapojenie simulačných hier ...

2. Praktická časť – porovnanie teórie s praxou, „testovanie“ získaných vedomostí a zručností priamo v teréne

Prax – zoznámenie sa s pracovnou kultúrou v podnikoch, firmách u živnostníkov daného zamerania (pre neumiestnených účastníkov bude prebiehať prax v rámci jednotlivých typov škôl nad rámec učebných osnov). Pre absolventov, ktorí už nie sú viazaní školskou dochádzkou je možnosť nájsť miesto pre získanie praxe prostredníctvom absolventskej praxe úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.

Produktívna práca – overovanie získaných vedomostí a zručností v teréne. Vytvorenie remeselných zón v historickom centre mesta a pri zaujímavých objektoch cestovného ruchu; spojené s prieskumom trhu, výrobou výrobkov priamo na mieste, ponuka a predaj turistom, nadväzovaním obchodných kontaktov ...

3. Kompletne spracovanie a vyhodnotenie získaných výsledkov (prebehne po ukončení celého projektu).

Jana Knoppová

Tvorba šperkov a šperkárstvo patrí k najstarším umelecko-remeselným činnostiam človeka. Šperky od počiatkov slúžia na ozdobu ľudského tela, neskôr aj odevu a módy, zdobili sa kroje aj uniformy i slávnostné odevy, ale zdobili sa aj nástroje, zbrane, kónské postroje, ... Vznik šperku súvisel s tzv. zdobným pudom, s atavizmom, ktorý ľudia zdedili od zvierat. Šperkom predchádzalo priame zdobenie tela, ktoré siaha od praveku až k súčasnému body artu doby postmodernej. Bolo a je to najmä kreslenie a maľovanie tela prírodnými hlinkami (i umelými pigmentmi), tetovanie, pálenie i škrabanie pokožky, zdobenie tela kvetmi, mušľami, rôznymi prírodnými materiálmi...

Najstaršie šperky vznikali už v dobe kamennej. Šperky boli obľúbenou industriou a tvorbou aj v dobe bronzovej a dobe železnej v jej fáze laténskej i halštatskej na počiatku nášho letopočtu. Šperky stretáme v starovekých kultúrach Egypta, Mezopotámie i Grécka. Boli aj v umení Japonska, Číny a Indie, v kultúre Keltov a Skýtov, nám blízke sú šperky starých Slovanov, exotické sú šperky Inkov i Aztékov, severoamerických Indiánov i ďalších kultúrnych etník.

Pre Európu je z historického hľadiska dôležitý vývoj šperkárskej tvorby od 11. storočia v rámci jednotlivých historických slohov. V období románskeho slohu to bola ešte skromná produkcia i „potreba“ šperkov, ale neskorší stredovek, gotika prináša už špecialistov. Sú to umeleckí remeselníci a šperkári združení najmä v zlatníckych cechoch. Šperkárská tvorba sa rozvíjala aj v období renesancie, šperk ako jedinečný a pôsobivý ornament i ušľachtilý materiál milovalo baroko a rokoko, úžasné boli a sú šperky secesie. Šperk priťahuje aj umenie moderny a post-moderny (art deco, surrealistické šperky S. Dalího, súčasný šperk aj z nových a netradičných materiálov). Do kultúrnych dejín ľudskej civilizácie patria aj rôzne podoby ľudového šperku a šperky prírodných národov.

Vo vzťahu a v súvislostiach s telom človeka, ženy ale aj muža, sa postupne profilovali jednotlivé druhy šperkov. Boli viazané k častiam tela – hlava, ruky, trup, nohy a už v staroveku boli aj súčasťou odevu najmä panovníkov, vládarov i vyšších spoločenských vrstiev.

K najznámejším druhom šperkov patria náhrdelníky, čelenky – diadémy, náušnice a záušnice, nákrčníky, korálky, rôzne brošne, prívesky na hlavu, náramky, prstene (rôznych funkcií, poslania a symboliky, napr. svadobné, pečatné), spony, zápony, gombíky a pracky, hrebene a ihlice, nánožné krúžky ale aj ostrohy, hodinové retiazky, intímne šperky a mnohé a mnohé variácie na neslabnúci zdobný pud i estetické vnímanie „pridanej hodnoty“ krásneho šperku ku krásnemu ľudskému telu.

Dôležitá diferenciacia šperkárskej tvorby súvisí s materiálom šperkov. Východiskom a základom sú prírodné, organické materiály – drevo, koža, kosť, textil, zvieracie zuby a stavce, jantár, slonovina. Z tých najjemnejších, ktoré sa nezachovali (ale používajú sa aj dnes) to bolo napríklad perie a pierka. Veľkú oblasť predstavujú šperky z drahých kameňov, drahokamov a polodrahokamov: rubín, smaragd, akvamarín, granát, topás, tyrkys, nefrit, ..., je to viac ako 100 druhov týchto vzácných a krásnych i cenných kameňov. Ďalší okruh predstavujú šperky z kovov a zliatin: bronz, železo, zlato a striebro, meď, cín, platina, ... Niektoré šperky sú viazané na špeciálne technológie – email, smalt, iné, súčasné na netradičné materiály – plasty, papier a kombinácie rôznych materiálov.

Charakter, podoba i hodnota šperkov súvisí aj s technológiami ich vzniku. Spočiatku to bolo hlavne rezanie a brúsenie (prírodných materiálov), potom modelovanie a odlievanie, tepanie, filigrán, zrnenie – granulácia, plátovanie, lisovanie, drôtovanie, strihanie a rôzne druhy povrchovej úpravy – cizelovanie šperkov.

Podoby šperkov v ich ornamentálno-dekoratívnej pôsobnosti inšpirovala od počiatku neživá i živá príroda. Boli to tvary mušlí a lastúr, perleťových korýtok, ale aj rôznych plodov a kvetov, bobúl a hrozienok. Veľkou inšpiráciou je geometria – kruh, štvorec i obdĺžnik, špirála, elipsa, kosoštvorec a množstvo ďalších variant, fragmentov či segmentov týchto archetypových geometrických útvarov, ktoré poznala už Antika a pozná i používa a využíva ich aj naša doba. Veľmi bohatá je aj škála tém a motívov šperkov. Inšpirujúca ja flóra i fauna nášho sveta. Sú to teda šperky – kvety i plody, zvieratka, vtáci i drobný hmyz (oblúbené vážky). Inšpirujúce je aj ľudské telo, sú to šperky očí, uší i úst, pramienky vlasov a iné zvláštne a svojské počty telu a telesnosti.

Materiál, techniky a technológie šperkov, predstavujú oblasť hmotnej existencie a bytia šperku. Z nej vychádza estetická pôsobnosť šperku, jeho symbolika a významové posolstvá i podobenstvá tejto jedinečnej formy informácie o človeku a komunikácie s človekom a ľuďmi. Toto je zložitá oblasť esteticko-sociálnej pôsobnosti šperkov. Tie mali už v praveku rôzne funkcie kultové, rituálne, mystické, vyjadrovali pôsobnosť magických síl, slúžili k iniciálnym obradom. Šperky označovali osobnosti vladárov, faraónov, cisárov, kráľov, neskôr aj početnej šľachty a rôznych predstaviteľov svetskej moci. Nemenej dôležité boli aj šperky nositeľov cirkevnej moci, už v staroveku i antike, neskôr aj rôznych ďalších cirkví, vrátane kresťanstva. Tu poznáme šperky a ozdoby arcibiskupov, kardinálov i pápeža, k šperkom patria aj posvätné relikviáre, kríže, ružence i znaky a symboly apoštolov, mučeníkov, svätcov a svätých... Šperky aj v novej dobe vyjadrovali a symbolizovali stavovské zaradenie, rôzne hodnosti, občianske postoje a zásluhy. Často ich využívala aj armáda a vojsko ako šperky – medaile, rády, vyznamenania, odznaky. Šperky obľubovali aj mešťania 19. i 20. storočia, diferencované boli šperky pre ženy, mužov i deti, pre predstaviteľov spoločenského i politického života, pre umelcov a bohému, pre generáciu „detí kvetov“ i ľudí súčasných postmodernistických vln a prúdov.

Šperky sú tak nielen tou prapôvodnou ozdobou človeka, ale aj určitým nástrojom a prostriedkom vizuálnej informácie a komunikácie. Sú ikonickým symbolom sui generis a svojským signálom – výzvou. Sú však aj radosťou a potešením. Sú „ceninou“ a hodnotou často značnej sumy a ceny.

Šperky ako prírodniny, šperky z bronzu, železa, medi, zlata i striebra sa objavujú na našom území už v dobe pred letopočtom. Známe sú šperky Veľkej Moravy a šperky starých Slovanov. Archeológovia ich našli na celom území dnešného Slovenska, pri Malých Levároch, Tibave, Košiciach, ... Kvalitné šperky vznikali v zlatníckych cechoch od 16. storočia. Významnou osobnosťou bol zlatník Ján Szilassy (1707 – 1782), ktorý

pochádzal z Rožňavy, žil a zomrel v Levoči a bol tvorcom nielen šperkov ale aj liturgických predmetov – kalichy, kríže, monštrancie. K rozvoju šperkárskej tvorby pomohla aj šperkárska škola v Trutnove a Jablonci nad Nisou v Čechách (od 1884). Výučba šperkov začala na Umelecko-priemyslovej škole v Prahe od roku 1885. Na Slovensku, v Bratislava, to bolo na Škole umeleckých remesiel a v našej dobe na Škole umeleckého priemyslu i Vysokej škole výtvarných umení. Zakladateľské osobnosti predstavujú sochárky i sochári Alina Ferdinandy, Erna Masarovičová, Remígia Biskupská, Anton Cepka, Jozef Jankovič, Imrich Svitana, Karol Weisslechner (pedagóg na VŠVU a predseda združenia AURA), z mladších Marcela a Jana Korškošová, manželia Hoborovci, i mnohí ďalší. Šperkárstvu je blízka aj Škola úžitkového výtvarníctva v Kremnici, kde tiež prebiehajú Medzinárodné sympóziá umeleckého šperku (od roku 1990). Prameňom k tejto malej štúdii o šperkoch bolo niekoľko publikácií, z ktorých uvádzam nasledovné: K. Benda – *Mittelalterliches Schmuck*, Praha 1966; E. Toranová – *Šperkárstvo na Slovensku*, Bratislava 1976; B. Chropovský – *Krása slovenského šperku*, Bratislava 1978; H. Johnová – *Šperk*, Bratislava 1986; Täubl a kol. – *Zlatníctví, stříbrníctví a klenotníctví*, Praha 1989; R. Turner – *Jewelry in Europe and America*, London 1996; ... a k tomu encyklopédie, monografie šperkárov i výstavné katalógy a odborná časopisecká publicistika.

Banská Štiavnica nemá síce žiadne špeciálne šperkárske tradície, ale moderný, súčasný šperk iste patrí aj do života dnešnej, najmä mladej populácie. Možno však spomenúť aj iné súvislosti. Niekdajšie slávne a bohaté mesto je „šperkom“ našej histórie. Pamiatky mesta sú klenotmi umenia. Šperkom je aj príroda Štiavnických vrchov. Materiálom banskoštiavnických šperkov môžu byť rôzne vzácne kamene i rudy, ale aj drevo a dreviny. Drevené šperky tvoria aj žiaci študijného odboru rezbárstvo a umelecko-remeselné spracovanie dreva pri Strednom odbornom učilišti lesníckom v Banskej Štiavnici.

Impulzom pre rozvoj súčasného šperkárstva bola veľká výstava šperkárov v Paríži, v roku 1962. Šperky tu vystavovali tvorcovia – špecialisti i mnohí západoeurópsky sochári a maliari. Táto výstava prezentovala nové možnosti tzv. ateliérovej bižutérie a drobných, telových sôch, reliéfov a objektov realizovaných z rôznych materiálov ako osobité, autorské šperky.

Svojským, ale nemateriálovým šperkom môže byť v našom živote aj šťastný úsmev na tvári, žiarivé oči, krásne gesto a elegancia či grácia a noblesa v našom konaní a chovaní. To sú „mentálne“ šperky, ktoré dopĺňajú telo ako šperk v jeho celistvosti i detailoch. Podstatná interakcia telo a šperk však stále ostáva, žije a má nevyčerpatelné možnosti i variácie. V ušľachtilých materiáloch, v klasických i nových technológiách i v stále žiaducej túžbe a potrebe krásy na tele i v duši človeka a ľudí nášho sveta a našej doby. Teraz a iste aj v budúcnosti.

Bohumír Bachratý

Účastníci projektu:

Homolová Martina

1986, Hontianske Nemce

Kačúr Pavol

1985, Humenné

Mervicová Veronika

1985, Modrý Kameň

Neuschl Alfréd

1986, Kremnica

Ružinská Mariana

1984, Bacúch

Švondrová Paulína

1985, Čadca

Veselovská Silvia

1987, Žilina

---

*Kresby v katalógu: E. B. Linhartová, miniatúra stredoveký pútnik, šperk - I. Svitana.
Úvodný text B. Bachratý, informácie o projekte, grafický dizajn J. Knoppová.*